

> GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YERLEŞME

- İnsanlar binlerce yıl önce **avcılık ve toplayıcılıkla** geçiniyor, ekip-biçmeyi bilmiyorlardı. Göçebe olarak yaşıyor, mağaralarda ya da çamur, bitki ve hayvan derileri kullanarak kendi yaptıkları küçük evlerde barınıyorlardı. Bulundukları yerde iklimin değişmesi ve hayvanların azalmasıyla başka yerlere göç ediyorlardı.
- Anadolu'daki **Karain (Antalya) ve Yarımburgaz (İstanbul)** gibi mağaralar insanların bu dönemdeki yaşantılarına dair izler taşıyor.
- Havanın ısınması, tarımın başlaması ve bazı hayvanların evcilleştirilmesiyle birlikte ırmak ve göl kenarlarında evler yapmaya başlamışlardır. Zamanla köyleri oluşturmuşlardır. Böylece **yerleşik yaşama** geçmişlerdir.
- Anadolu'da Çayönü (Diyarbakır), Hacılar (Burdur) ve Çatalhöyük (Konya) o döneme ait en önemli yerleşim merkezleridir.

Yerleşme ve Nüfusun Dağılımını Etkileyen Faktörler

Doğal Faktörler

İnsan etkisi olmadan kendiliğinden **doğada** oluşan faktörlerdir.

Yeryüzü Şekilleri: Ülkemizde yeryüzü şekillerinin sade olduğu ova ve platolarda **nüfus fazladır**. Dağlık ve engebeli alanlarda nüfus azdır.

Örnek: Adana, Bursa, Konya'nın illerinin nüfusu fazla, Hakkari, Muş, Artvin'in nüfusu azdır.

İklim: Ülkemizde iklimin ılıman olduğu denize kıyısı olan yerlerde **nüfus fazla**, iklimin sert geçtiği yerlerde **nüfus azdır**.

Örnek: Adana, İzmir, Antalya'da nüfus fazla Hakkari, Tunceli'de nüfus azdır.

Su Kaynakları: Geçmişten günümüze insanlar su kaynaklarının etrafını yerleşim yeri olarak seçmiştir. **Su kaynaklarının olduğu yere nüfus fazladır**.

Örnek: Sakarya nehri etrafında Sakarya Nehri, Seyhan ve Ceyhan Nehirleri etrafında Adana şehrinin nüfusunun artmasında su kaynaklarının da etkisi vardır.

Bitki Örtüsü: Gür bitki örtüsü ulaşımı, tarımı ve konut yapımını **olumsuz** etkiler.

Örnek: Trabzon, Rize ve Giresun'un kırsal yerlerinde nüfusun az olması.

Toprağın Özelliği: Toprağın verimli olduğu yerlerde **nüfus fazla** verimsiz olduğu yerlerde **nüfus azdır**.

Örnek: Çukurova, Bafra, Çarşamba, Menderes Ovalarında nüfus fazla Tuz Gölü çevresinde nüfus azdır.

Beşeri Faktörler

Tarım: İklimin uygun olduğu su kaynaklarına yakın ovalar tarım için elverişlidir buralarda **nüfus fazladır**.

Örnek: Çukurova, Konya Ovası, Bafra ve Çarşamba Ovaları

Ulaşım: Ulaşım imkânlarının geliştiği yerlerde sanayi ve ticaret de gelişmiştir. Bu durum iş imkânlarını artırdığı için ulaşımın geliştiği yerlerde **nüfus da fazla** gelişmediği yerde **nüfus azdır**.

Örnek: İstanbul Bursa, İzmir, Mersin ve Adana nüfus fazla Artvin ve Ağrı'da azdır.

Sanayi ve Ticaret: Sanayi tesisleri ham madde kaynaklarına yakın ve ulaşım imkânlarının geliştiği yerlere kurulmuştur. Sanayi tesisleri fabrikalaşmaların olduğu yerlerdir ve insanlara iş imkanı sağlar bu yüzden buralarda **nüfus fazladır**.

Örnek: İstanbul, Kocaeli, Ankara, İzmir, Bursa.

Madencilik: Madencilik geliştiği yerlerde iş imkânı fazladır ve **insan gücüne** ihtiyaç duyulur.

Örnek: Taşkömüründen dolayı Zonguldak'ta Petrole bağlı olarak Batman'da nüfus artmıştır.

Hizmet Sektörü: Eğitim, sağlık, ulaşım, bankacılık, turizm gibi faaliyetler hizmet sektörü içerisinde yer alır. Dışarıdan göç aldıkları için hizmet sektörünün geliştiği yerlerin **nüfusları da fazladır**.

Turizm: Turizm faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı yerlerde **nüfus fazladır**.

Örnek: Akdeniz ve Ege kıyıları.

> TABLO VE GRAFİKLERLE ÜLKEMİZ

Nüfus: Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayıdır.

Nüfus Yoğunluğu: Nüfus ile bu nüfusun üzerinde yaşadığı toprakların yüz ölçümü arasındaki orandır. **Kilometre kareye düşen insan sayısı.**

Demografi: İnsan nüfusunu yapı, gelişme ve dağılım açısından inceleyen bilimdir.

Nüfus Artış Hızı: Nüfustaki doğum oranı ile ölüm oranı arasındaki farka nüfus artış hızı denir.

- Ülkemizde nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerin başında **yer şekilleri ve iklim** gelmektedir.
- Ülke nüfusumuzun büyük bir kısmı, iklim koşulları elverişli olan **kıyı kesimlerinde** toplanmıştır.
- Ekonomik faaliyetleri gelişmiş, ulaşımı kolay, ılıman deniz ikliminin görüldüğü ovalık alanlarda nüfus yoğun iken karasal iklimin görüldüğü dağlık alanlarda **nüfus seyrek**tir.
- Cumhuriyetin ilk yıllarında ve ilerleyen yıllarda kırsal nüfus oranı, kent nüfus oranına göre daha fazla iken günümüzde tam tersi bir durum söz konusudur.

Neden Nüfus Sayımı Yapılır?

- Ülkede kaç kişinin bulunduğu
- Kadın ve erkek nüfusunu
- Çalışan nüfus oranı
- Nüfus artış hızını
- Mesleklere göre dağılım
- Çocuk sayısını vb. **nedenleri öğrenmek için yapılır.**
- Yaş gruplarını
- Kırsal ve kent nüfusu
- Nüfus Yoğunluğunu
- Eğitim, sağlık ve ulaşım ihtiyaçlarını
- Eğitim düzeyini

Ülkemizde Genel Nüfus Sayımları Hakkında Bilgiler

- Türk tarihinde ilk nüfus sayımı **1831 yılında Osmanlı Devletinde II. Mahmut döneminde** asker sayısını belirlemek ve vergi toplamak için yapılmıştır.
- Ülkemizde nüfus sayımını “**Türkiye İstatistik Kurumu**” (TÜİK) yapar.
- Ülkemizde ilk nüfus sayımı **28 Ekim 1927** tarihinde yapılmış ve ülke nüfusumuz **13.648.270** olarak belirlenmiştir.
- İkinci nüfus sayımı 1935 yılında, daha sonraki nüfus sayımları sonu “sıfır” ve “beş” ile biten yıllarda (1935-1990) ve sonu “sıfır” ile biten yıllarda (1990 yılından sonra) yapılmıştır. En son nüfus sayımı da 2000 yılında olmuştur.
- Ülkemizde 2007 yılına kadar toplamda 14 kez geleneksel yöntemlerle nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir.
- 2007 yılından sonra ise **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi** ile nüfus sayımları gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizin nüfusu **2023 TÜİK** verilerine göre **85 milyon 372 bin 377** kişidir.

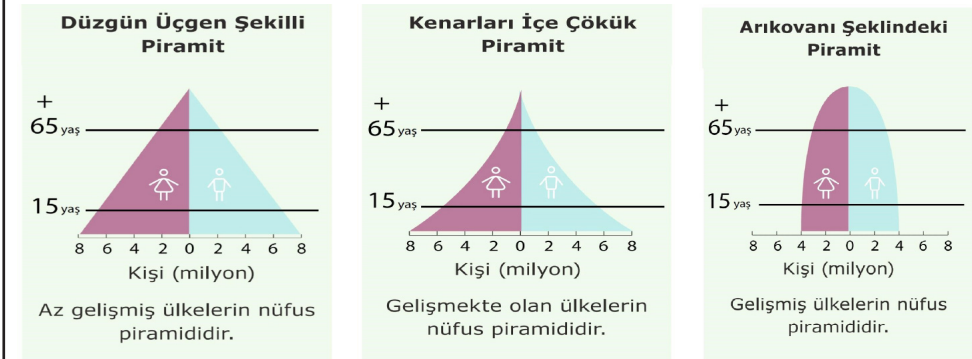
En fazla nüfusa sahip illerimiz

1. İstanbul 15 milyon 655 bin 924 kişi
2. Ankara 5 milyon 803 bin 482 kişi
3. İzmir 4 milyon 479 bin 525 kişi

En az nüfusa sahip illerimiz

1. Bayburt 86 bin 47 kişi
2. Tunceli 89 bin 317 kişi
3. Ardahan 92 bin 819 kişi

Nüfus Piramidi: Nüfus piramitleri nüfusun cinsiyet, yaş, çalışan nüfus, tüketici nüfus, ortalama ömür durumlarını göstermeye yarayan **grafiklerdir**. Genellikle kadın ve erkek nüfus ayrı ayrı (**sağ sol**) gösterilir. Ülkelerin gelişmişliğini gösteren nüfus piramitleri şu şekildedir:

Çalışan nüfusun dağılımı ekonomik faaliyet kollarına göre tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışan nüfus olmak üzere **üçe ayrılarak** incelenir.

Tarım: Bitkisel üretim, hayvancılık, ormancılık

Sanayi: Gıda, dokuma, maden, kimya

Hizmet: Eğitim, sağlık, ulaştırma, turizm

- Gelişmiş ülkelerde hizmet ve sanayi sektörlerinde çalışan insan sayısı fazla, tarım sektöründe çalışan **insan sayısı azdır**.
- Az gelişmiş ülkelerde ise tarım sektöründe çalışan insan sayısı daha fazladır. Sanayi ve hizmet sektöründe çalışan **insan sayısı azdır**.
- **Nüfus artışının hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardır. Örneğin nüfus artışı sonucunda vergi gelirlerinin artması olumluysen tüketimin artması olumsuz yönüdür.**

> DOĞDUĞUN YER Mİ, DOYDUĞUN YER Mİ?

Göç: Bireylerin veya toplulukların doğal, ekonomik, toplumsal ve siyasi sebeplerle bir yerden başka bir yere gitmesine göç denir.

Oluşum Nedenlerine Göre Göçler

-Gönüllü Göç: İnsanların bulundukları yeri **kendi iradeleri ile** terk etmeleridir. Eğitim, iş, sağlık olanakları ...

-Zorunlu Göç: İnsanların bulundukları yeri **kendi iradeleri dışında** terk etmeleridir. Mülteci göçleri buna örnektir. Eğitim, iş, sağlık olanakları ...

Süresine Göre Göçler

-Sürekli Göç: İnsanların çeşitli nedenlerle bulundukları yeri **sürekli terk etmeleri**dir. Eğitim, iş, sağlık olanakları ...

-Geçici Göç: İnsanların tarım, hayvancılık ve turizm gibi faaliyetler nedeniyle yer değiştirmeleridir. Bu göç türü **mevsimlik göç** olarakta adlandırılır. Dinlenme ihtiyacı, otlak bulma, tarım işçiliği ...

Mesafesine Göre Göçler

-İç Göç: Ülke sınırları **içerisinde** gerçekleşen göçlerdir. Eğitim, iş, sosyal, sağlık olanakları ...

-Dış Göç: Ülke sınırları **dışına doğru** gerçekleşen göçlerdir. Eğitim, iş, sağlık olanakları, ...

Yapıldığı Yerin Özelliğine Göre Göçler

Ülke sınırları içerisinde, kırdan kente, kentten kıra, kırdan kıra ve kentten kente doğru yapılan göçlerdir. Şehirlerin çekiciliği, eğitim,sağlık olanakları, şehirlerin iticiliği ...

GÖÇLERİN NEDENLERİ

İnsanların ister devamlı isterse geçici olsun, göç etmelerinin **önemli nedenleri** vardır. Bu nedenler; ekonomik, sosyal, siyasal ve doğal nedenler olarak sınıflandırılabilir.

Ekonomik Nedenler

İş Olanakları, Doğal Kaynakların Varlığı, Ulaşım, Ticaret, Turizm, Gelir Dağılımı

Sosyal Nedenler

Eğitim, Sağlık, Evlenme / Boşanma, Sosyal Yaşam Alanlarına Ulaşma, Dinî İnançlar, Kan Davaları

Doğal Nedenler

Deprem, Sel, Kuraklık, Heyelan, Volkanik Faaliyet

Siyasi Nedenler

Savaş, Terör, İltica, Mübadele

Beyin Göçü: Eğitim görmüş ve yetenekli kişilerin çalışma ya da fırsat azlığı gibi nedenler yüzünden **kendi ülkesinden başka bir ülkeye** yerleşmesine beyin göçü denir.

Mübadele: Savaş nedeniyle ya da ülkeler arası anlaşmalar gereği yapılan **nüfus** değişimidir.

GÖÇLERİN SONUÇLARI

- Göçün çeşitli sosyal, ekonomik ve kültürel **sonuçlar** vardır. Bu sonuçlar göç alan yerleri, göçe aktif olarak katılan bireyleri ve göç veren yerleri farklı biçimlerde etkiler.
- Göç alan yerlerde etkisi yerleşim alanlarının büyümesi ile **düzenli ya da düzensiz bir kentleşme** meydana gelmesidir.
- Özellikle düzensiz kentleşme, gecekondulaşma altyapı yetersizliği, çevre kirliliği ve trafik sorunları gibi **olumsuzlukları** ortaya çıkarabilir.
- Eğitim, sağlık ve belediyecilik hizmetlerinde yetersizlikler görülebilir. Göçe bağlı olarak hızlı nüfus artışı yaşanan kentlerde **işsizlik sorununa** rastlanabilir.
- Göç veren yerlerde insan gücü kaybı, kırsal alanların yaş ortalamasının yükselmesine **üretimin düşmesine** neden olabilir.
- Göç eden insanlar sadece bir mekân değil, aynı zamanda toplumsal bir çevre değişikliği de yaşamaktadır. Örneğin tarımsal faaliyette bulunan bir çiftçi, göç ettikten sonra makine başında çalışan bir işçi olabilir.

Göç hareketlerinin olumlu sonuçları; ülkeler veya bölgeler arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimin artması, göç edilen yerdeki iş gücü ihtiyacının karşılanarak ekonomik kalkınmanın hızlanması, kız çocuklarının eğitime katılımının artması şeklinde sıralanabilir. Ülke dışına çalışma amacı ile göç eden vatandaşların ülkeye dönüşlerinde döviz ve bilgi birikimlerini getirmesi de göçün olumlu bir sonucudur.

Göçün olumsuz sonuçları; 1950’li yıllardan itibaren kırdan kente yapılan göçlerle kent nüfusunun hızlı bir şekilde artması, kentlerde konut sıkıntısını ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucu olarak büyük kentlerimizde hukuken imara açık olmayan arazi, yeşil alan ve orman arazisi gibi görünen birçok boş alan, kaçak yapı ve gecekonduyla istila edilmiştir. Plansız ve kent değerleri göz önüne alınmadan yapılan bu binalar, çarpık kentleşmeyi ortaya çıkarmıştır.

>YERLEŞME VE SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜ

Seyahat: Ülkeden ülkeye veya bir ülke içinde bir yerden bir yere gidiş veya geliş, **gezidir.**

Pasaport: Yabancı ülkelere gidecek olanlara yetkili kuruluşça verilen, yabancı ülke yetkililerinin kimlik incelemesinde geçerli olan **belgedir.**

Vize: Bir ülkeye girmek veya bir ülkeden çıkmak için yetkili makamlardan alınması gerekli olan **izindir.**

Sit Alanı: Tarih öncesinden günümüze kadar değişik çağlar ve uygarlıkların kültür değerlerini temsil eden eser veya kalıntıların bulunduğu yerdir.

İnsanların istediği yere seyahat edebilme ve yerleşme özgürlüğü vardır. Yerleşme ve seyahat özgürlüğü, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 13. maddesinde şu şekilde yer almıştır:

- Herkes herhangi bir devletin ülkesi içinde serbestçe seyahat etme ve yerleşme hakkına sahiptir.
- Herkes, kendi ülkesi de dâhil olmak üzere, her ülkeyi terk etme ve kendi ülkesine dönme hakkına sahiptir.

Ülkemizde yerleşme ve seyahat özgürlüğü 1982 Anayasası'nın 23. maddesinde şu şekilde yer almıştır:

- Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.
- Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;
- Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.
- Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle sınırlanabilir.
- Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

Anayasa'nın 23. maddesine göre yerleşme ve seyahat hürriyetinin kısıtlanabileceği durumlar şunlardır:

- Millî parklar, tarihî yerler ve sit alanlarının korunması,
- Çarpık kentleşmeyi ve aşırı nüfus artışı önleme
- Düzenli ve dengeli gelişmeyi sağlayabilme
- Bulaşıcı ve salgın hastalıkların yayılmasını önleme
- Hakkında soruşturma bulunan kişilerin yurt içi ve yurt dışına çıkışı
- Terör olayları veya savaş gibi durumlarda vatandaşların korunabilmesi

Son yıllarda farklı coğrafyalarda savaşların olması insanları etkilemektedir. Güvenli ve yaşanabilecek yerler arayan insanlar, farklı ülkelere sığınmacı olarak göç etmeye çalışıyorlar. Bu durum dünyada milyonlarca mültecinin (savaş sebebiyle başka ülkeye sığınan kişi) ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durumdan en çok çocuklar etkilenmektedir.

Türkiye; Afganistan, Irak, Suriye, Somali gibi ülkelerden gelen birçok mülteciye yardımcı olmuş, onların can güvenliğini sağlamıştır. Bugün ülkemizde milyonlarca mülteciyi misafir ediyoruz.